

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบันมีผลต่อวิถีชีวิต ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคลทุกกลุ่ม ที่พยายามปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้กระทั่งการปรับเปลี่ยนโครงสร้างงานในองค์กร สถาบัน สถานประกอบการเพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทักษะบางอย่างที่เคยมีความจำเป็นก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะที่เกิดขึ้น เนื่องจากทักษะของแรงงานเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่สุดต่อผลผลิตภาพและความสามารถของสถานประกอบการสะท้อนให้เห็นได้ว่าความต้องการของแรงงานไม่ต่างไปจากความต้องการของประเทศทำให้กระบวนการสร้างและพัฒนาทักษะใหม่ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และการหลุดรอดจากการตกงานมีความจำเป็นมากขึ้น ปัจจุบันมีแรงงานจำนวนมากที่ไม่มีงานทำหรือไม่ได้รับการจ้างงาน เพราะมีสาเหตุมาจากการขาดทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ เห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณา และพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

การศึกษาเป็นระบบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ และมีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ โดยภารกิจสำคัญของสถาบันการศึกษา คือการสร้างคนให้มีปัญญา มีความคิด ความรู้ และทักษะที่สามารถประกอบสัมมาชีพได้ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสังคม มีความเข้าใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งในระดับชุมชน ประเทศชาติ และระดับนานาชาติ เห็นได้ว่าการศึกษามีได้คำนึงถึงความสามารถทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับเจตคติ ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ตลอดจนความสามารถในการปรับตัว รวมถึงทักษะต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคมได้ ดังนั้นในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน นอกจากความรู้พื้นฐานที่ทำให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ คำนวณได้ และใช้เทคโนโลยีในได้แล้วนั้น นักเรียนควรจะได้รับการพัฒนาทักษะทั่วไป (generic skills) ซึ่งรวมถึงทักษะส่วนบุคคล ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ และทัศนคติเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาต่อ, การฝึกอบรม และการจ้างงาน (Martin, Smith, Marshall, & McKenzie, 2008; Vishnich, 2009)

ทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานเป็นแนวคิดสากลที่ถูกนำมาใช้พัฒนาผู้เรียนในหลายประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา และประเทศที่อยู่ในทวีปยุโรป เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้งานทำ การเก็บรักษางานที่ทำ และการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะทั่วไปมากกว่าทักษะทางวิชาชีพ (Cleary, Flynn, Thomasson, Alexander, & McDonald, 2007) ทักษะนี้สามารถสอนได้ ทั้งในกลุ่มเด็กและกลุ่มผู้ใหญ่ (Bhaerman & Spill, 1988; Smith, 2011) หรือแม้กระทั่งในห้องเรียนที่เน้นการสอนเชิงวิชาการ และห้องเรียนที่เน้นการสอนวิชาชีพ (Stasz, et al., 1993; Smith, 2011) ดังนั้น ทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานจึงเป็นทักษะหนึ่ง ที่ควรจะส่งเสริม และพัฒนาให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความสำเร็จในทุกบทบาทอาชีพ และลดปัญหาการไม่ได้รับการจ้างงานให้กับนักเรียนในอนาคต (Lee, 2011) อีกทั้งแนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพของประเทศไทย ที่ต้องการให้นักเรียนได้คิดเป็นเหตุเป็นผล มีทักษะที่จำเป็นในการทำงาน การรู้จักหาโอกาส ช่องทางในการทำงาน การสำรวจ และก้าวสู่โลกแห่งการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะคิดที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ และการทำงานในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

แนวคิดนี้นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนในภาพรวมแล้ว ยังมีประโยชน์กับนักเรียนบางส่วนที่ออกกลางคัน ไม่สามารถเรียนต่อต้องออกไปประกอบอาชีพ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยเห็นได้จากข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปี 2554 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แสดงให้เห็นจำนวนนักเรียนออกกลางคัน ระหว่างช่วงปีการศึกษา 2552-2554 เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 65,847 คน (คิดเป็นร้อยละ 8.70 จากจำนวนที่เข้าศึกษาในปี 2552 จำนวน 756,824 คน) และในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 61,628 คน (คิดเป็นร้อยละ 16.86 จากจำนวนที่เข้าศึกษาในปี 2552 จำนวน 380,478 คน) และในระยะเวลา 3 ปี มีจำนวนนักเรียนออกกลางคันทั้งในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายรวมทั้งสิ้น 127,475 คน และนักเรียนที่จบการศึกษาและไม่ได้ศึกษาต่อแล้วไปประกอบอาชีพ ในปีการศึกษา 2554 ในระดับชั้นม.3 และม.6 มีจำนวน 36,401 และ 23,837 คน คิดเป็นร้อยละ 6.10 และ 9.10 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

การวางแผนในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อกำหนดเป้าหมาย และวิธีการให้มีความชัดเจน ต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และคณะทำงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกก่อนการพัฒนาทักษะ

(Bhaerman & Spill, 1988; Stasz, et al., 1993) แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงาน คือครูต้องมีบทบาทในการกำหนดแนวทาง วิธีการต่างๆ เพื่อพร้อมในการพัฒนานักเรียนได้อย่างอิสระ (Stasz, et al., 1993) การตัดสินใจของครูมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานสำหรับนักเรียน ครูจะต้องสามารถกำหนด และตัดสินใจเลือก แนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้ด้วยตนเอง ตระหนักถึงเงื่อนไข หรือปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ และความล้มเหลวได้

กลยุทธ์เป็นแนวทาง หรือวิธีการในการพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงาน ในทางการศึกษาการกำหนดกลยุทธ์นิยมใช้การวิเคราะห์สวอท (SWOT) เพราะสามารถกำหนดสถานภาพของโรงเรียนตามสภาพแวดล้อมได้ ในการวิเคราะห์สวอท (SWOT) จำเป็นต้องใช้กระบวนการกลุ่มในการหาเหตุผล และตัดสินใจ มีการอภิปราย และแบ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้าน และใช้คะแนนเสียงเป็นตัวชี้ขาดการเลือกข้อสรุปหนึ่งๆ (Mintzberg, 1994; พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ, 2552) และการดำเนินการตัดสินใจแต่ละครั้ง ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม และรสนิยมของแต่ละบุคคล, แนวคิดของกลุ่ม, ระยะเวลาที่เหมาะสม, ความพร้อมของทรัพยากร และปัจจัยอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการตัดสินใจทั้งสิ้น (Exforsys, 2011) ดังนั้นในการกำหนดกลยุทธ์นอกจากจะให้ความสำคัญกับการกำหนดสถานภาพขององค์กรตามสภาพแวดล้อมแล้ว การได้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพยังต้องคำนึงถึงกระบวนการ และวิธีการที่นำมาใช้ในการตัดสินใจอีกด้วย

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาระบวนการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และบริบทของโรงเรียน ในการสอนกระบวนการกำหนดกลยุทธ์ตามปกติแล้ว เนื้อหาในการสอนกระบวนการควรต้องปล่อยให้เป็นอิสระ (content free) ไม่กำหนดเฉพาะเจาะจงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจึงจะเหมาะสม กล่าวคือ เนื้อหาที่ควรจะนำมาใช้ในการสอนกระบวนการในการกำหนดกลยุทธ์นั้นควรจะมีลักษณะพิเศษ คือมีตัวเลือกให้เลือกในหลายๆ สถานการณ์ สำหรับในงานวิจัยนี้ตัวแปรคือ ทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานซึ่งเป็นตัวแปรที่มีทักษะย่อยหลายทักษะประกอบกัน ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการสามารถเลือกใช้ทักษะในด้านต่างๆ ได้อย่างอิสระ ทำให้ตัวแปรที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาครั้งนี้สอดคล้องตามเงื่อนไข นับได้ว่าตัวแปรนี้มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้ในการพัฒนาระบวนการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้สวอท (SWOT) เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนมัธยมศึกษา และการสอนกระบวนการกำหนดกลยุทธ์ในครั้งนี้ ครูผู้ที่ถูกทดลองจะไม่ว่างกำลังเรียนรู้

กระบวนการกล่าวคือ การพัฒนาครูไม่ได้ผ่านกระบวนการให้ความรู้อย่างเป็นทางการ แต่ครูจะเรียนรู้กระบวนการผ่านเทคนิคต่างๆ ในแบบที่ไม่เป็นทางการ

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะมีการพัฒนากระบวนการในการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้สวอท (SWOT) เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงาน เพื่อให้ครูสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม และนำไปพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานให้กับนักเรียนได้

คำถามวิจัย

1. สภาพของนักเรียนและครูเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานเป็นอย่างไร
2. กระบวนการในการกำหนดกลยุทธ์สำหรับพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนโดยใช้สวอท (SWOT) เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพของนักเรียนและครูเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียน
2. เพื่อพัฒนากระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครู เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้สวอท (SWOT)

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานโดยใช้แนวคิด employability skills 2000+ เป็นแนวคิดหลัก เนื่องจากแนวคิดนี้ได้รวบรวมทักษะที่จำเป็นต่อการเข้าสู่โลกของการทำงาน สามารถทำงานได้ และประสบความสำเร็จ ก้าวหน้าในงานที่ทำ (The Conference Board of Canada, n.d.) รวมกับแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์ และการสัมภาษณ์ นายจ้าง หัวหน้างานในโรงงาน ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในกลุ่มภาคอุตสาหกรรมในเขตชายฝั่งตะวันออก (Eastern Seaboard Industrial Estate)

นอกจากนี้ยังมุ่งพัฒนากระบวนการในการกำหนดกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียน โดยใช้ SWOT เป็นหลัก สำหรับขอบเขตของประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูประจำการที่สอนในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยครอบคลุมทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงาน (employability skills) หมายถึง ความสามารถทั่วไปที่ช่วยให้บุคคลนั้นเป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพพร้อมสำหรับการได้รับการจ้างงาน สามารถทำงานได้คงทน และมีความสำเร็จก้าวหน้าในงานที่ทำ

การกำหนดกลยุทธ์โดยใช้สวอท (SWOT) หมายถึง กระบวนการออกแบบ และเลือกวิธีการ หรือแนวทางที่เหมาะสมนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์โดยทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของโรงเรียน และเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ รวมถึงปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในที่นำมาสนับสนุน หรือเอื้อให้บรรลุวัตถุประสงค์

กลยุทธ์การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงาน หมายถึง วิธีการหรือแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงาน

ความเหมาะสมของกลยุทธ์ หมายถึง กลยุทธ์ที่ครูสร้างขึ้นมีความเป็นไปได้ และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ประโยชน์ที่ได้รับ

การพัฒนากระบวนการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้สวอท (SWOT) เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนมัธยมศึกษาครั้งนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

ประโยชน์เชิงวิชาการ

1. ได้กระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครูเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนโดยใช้สวอท (SWOT) และเป็นกระบวนการกำหนดกลยุทธ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ทั่วไปไม่เพียงเฉพาะทักษะนี้

2. ทำให้ทราบว่าในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้สวอท (SWOT) ประกอบด้วยเทคนิคอะไรบ้าง และได้เครื่องมือวัดตัวแปรดังกล่าว เพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

ประโยชน์เชิงปฏิบัติ

1. ในช่วงระหว่างการดำเนินการวิจัย ตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนจะได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการกำหนดกลยุทธ์ และเทคนิควิธีการต่างๆ ทำให้ครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมที่มีลักษณะรวมกลุ่มกันเพื่อตัดสินใจร่วมกันได้

2. หลังจากกระบวนการวิจัยเสร็จสิ้นลง โรงเรียนจะได้รับประโยชน์โดยตรงเกี่ยวกับกลยุทธ์ที่สามารถนำไปพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนได้จริง นอกจากนี้ นายจ้างจะได้รับแรงงานที่มีทักษะตรงกับความต้องการของตนเอง

3. ได้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นๆ

4. ได้กระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครูโดยใช้สวอท (SWOT) เพื่อพัฒนาทักษะ และคุณลักษณะในด้านอื่นๆ ให้กับนักเรียน